

**„ორი კიღის“ ბაახრებისათვის აკაკი წერეთლის
პოეზიაში¹**

აკაკი წერეთლის შემოქმედებაში წამოჭრილი სახისმეტყველებითი პრობლემატური საკითხები, შეიძლება ითქვას, ნაკლებად არის გამოკვეთილად გამოკვლეული და შესწავლილი და, შესაბამისად, სამეცნიერო ნაშრომებიც ჩვენი საკვლევი საკითხის ირგვლივ არც არის. ამიტომ პრობლემის საჭიროება ნამდვილად დგას მისი შესწავლის საქმეში და მოითხოვს მის სათანადოდ გამომსახურება-გაანალიზებას. ჩვენი ნაშრომიც სწორედ ამის მოკრძალებულ ცდას წარმოადგენს; ამ ეტაპზე ჩვენეული ანალიზით შევეცდებით გამოვყოთ ის საკითხები, რომლებიც აკაკის აწუხებდა და მისით სუნთქავდა და საზრდოობდა მისი შემოქმედების უმეტესი ნაწილის მხატვრული ქსოვილი, რომლის ყოველ სიტყვასა თუ ფრაზაში შეინიშნება ტკივილი და განცდა იმისა, რაც დამახასიათებელია სიცოცხლისათვის და ახლავს ქვეყნის და ერის, თითოეული ადამიანის ცხოვრებას.

აკაკი წერეთლის შემოქმედება, რომელი ჟანრითაც არ უნდა იქნას წარმოდგენილი, საკვლევი საკითხის თვალსაზრისით, მრავალპლანიანია, ღრმადაა გამსჭვალული, როგორც ადამიანის ამქვეყნიური ცხოვრების პრობლემებით, აგრეთვე ზესთანოფლურითაც არის დამუხტული და ეს კავშირი მუდმივ უწყვეტობას ქმნის ორ არსებობას შორის და, შესაბამისად, ორი დროის გაგებას იძლევა, კერძოდ, არსების ერთი განზომილებიდან მეორეში გადანაცვლებას მოასწავებს, უერთმანეთოდ კი არც ერთი არ წარმოიდგინება და მოიაზრება, რადგან სამყაროს არსებობის, მთლიანობის კანონი გულისხმობს ერთმანეთზე დამოკიდებულებას, ერთმანეთისაგან გამომდინარეობას და ეს თვალსაზრისი მსჭვალავს აკაკის პოეზიის ბევრ ნიმუშს. მისი შემოქმედების, კერძოდ, მისი პოეტური თხზულებ-

---

¹ ნაშრომში გაანალიზებულია აკაკის პოეზიის მხოლოდ რამდენიმე ნიმუში, სახისმეტყველებითი ასპექტით კვლევა შემდეგშიც გაგრძელდება.

ბის ყოველ სტრიქონში თითქოს განცდაა იმისა, რომ აკაკი თავისი პოეტური სიტყვის ძალით და ენერგიით მიწიერიდან ზეციურისკენ მიმართავს მკითხველს და ამქვეყნიურ სათქმელსაც მეტი ღვთიურობა ეძლევა და მხატვრული სიტყვაც ღრმად შთამბეჭდავი ხდება. აკაკი თავის თავსაც ხომ მიწიერისა და ზეციურის ერთიანობად მიიხნევდა: „შუა კაცი ვარ უბრალო,/ ხან მიწისა ვარ, ხან ცისა... არც მიწისა ვარ, არც ცისა“ („პოეტი“), ე.ი. პოეტი, შემოქმედი მიწიერისა და ზეციურის შუამავალია, ხილია... მაგრამ ყველა მოკვდავი ადამიანიც, როგორც სულისა და ხორცის ნაზავი, არც მიწისაა და არც ცისა...ან, უფრო სწორად, ორივე სამყაროს კუთვნილებას წარმოადგენს: „ზეცის მუშას მეძახიან,/ არ ვარ მარტო სამიწო!“ („ხარაბუზა და ფუტკარი“) (წერეთელი, 1977:62).

ადამიანი შემოქმედი, რომელიც ქვეყნის და ერის სამსახურში დგას, რომლის მხრებზე სამშობლოს და ერის ტკივილია მიძიმე ტვირთად, რასაც შთაუგონებია პოეტი, მასაც მდგომარეობაში გასარკვევად და შემამსუბუქებლად ხედვა მიუპყრია ამ ორი უკიდურესობის მიმართ, ადამიანის სიცოცხლის სხვადასხვა კიდისათვის, ცხოვრების განსხვავებული საფეხურისა და ფენომენისათვის. პოეტი ხან უიმედო მდგომარეობაშია, სევდით სავსე, ხან სინათლის სხივი, „ნათლის სვეტი“ (ლექსში „სიზმარი“ პოეტი სასოებით წერს, რომ ამქვეყნად მაინც იმედის სხივი კიაფობს, როგორც გამძლეობის ერთ-ერთი საშუალება: „...ნათლის სვეტად გადმოეშვა ცისარტყველა...“) (წერეთელი, 1980:222) დაისადგურებს მის არსებაში და ისიც სხვადასხვაგვარად ჭვრეტს სიხარულს და სასოწარკვეთილებას, ახალგაზრდობას და სიბერეს, სიცოცხლესა და გარდაცვალებას. პოეტი ზოგადად ამ ცხოვრებას ოპტიმისტის თვალთ უყურებდა, მაგრამ ზოგჯერ იგი მისთვის თითქოს უცხო და მიუღებელი იყო. ლექსში „წყევლა“ ავტორი, რომელიც სოფლისაგან, ამქვეყნიური ცხოვრებისაგან დაღლილია, სოფელს წყევლას უგზავნის, რადგან სიტკბოება შეიძლება ნაღველ-შხამად ექცეს, წუთისოფელს დედინაცვლად თვლის, ხოლო საკუთარ თავს წუთისოფლის გერს უწოდებს; ამ უკანასკნელ სიტყვებში „დედინაცვალი“ და „გერი“ ცხოვრების სიმკაცრეა გაცხადებული, კერძოდ, ნათქვამია ის, რომ წუთისოფელი ადამიანს მხოლოდ მწამებლად ევლინება: „მედდინაცვლა, მიგერა!/ ობლად მატარა, მაწამა;/ გამოსხლეტილი ტოლებში,/ სისხლხორცად აღარ მიწამა“ (წერეთელი, 1980:288). ბოლო

ფრაზაში შეიგრძნობა უიმედო ადამიანის, მძიმე მდგომარეობაში მყოფის სულიერი განცდები, დაცარიელებული სიცოცხლე, რომელიც მას დაუფლებია გულგატეხილობის გამო, რადგან ჰგონია, რომ ცხოვრებამ არ მიიღო და თავის წილად, ნაწილად არ მიიხნევს. ამქვეყნიურ სიცოცხლეს ბნელით მოცულად მიიხნევს და ამ მდგომარეობაში მყოფისთვის გამოსავალი და ნუგეში სიკვდილია: „და აღარ მინდა სიცოცხლე/ გულგატეხილი წამებით/ ნუგეშად ველი სიკვდილსა/ დროს ვანგარიშობ წამებით!“ („წყევლა“) (წერეთელი, 1980:280).

აღნიშნული პრობლემა დასტურდება აგრეთვე ლექსში „სასოწარკვეთილება“, მაგრამ სანამ მას გავანალიზებთ, მინდა აღვნიშნო, რომ ლექსს „წყევლა“ ბიბლიური საფუძველი აქვს, იგი მომდინარეობს ძველი აღთქმიდან, კერძოდ, მეორე სჯულის წიგნიდან. მოსე წინასწარმეტყველი ისრაელის ძეთ გადასცემდა წყევლას და მცნებებს, რომელსაც ამცნობდა და აუწყებდა უფალი. წყევლა მიმართული იყო კაცთა იმ ცუდი მიდრეკილებების საწინააღმდეგოდ, როგორცაა დედისა და მამის შეურაცხყოფა, ობლის, მწირის, ქვრივის დამცირება, ბრძის გზაზე აცდენა და სხვ. დავიმოწმებ რამდენიმე მუხლს ბიბლიიდან: „წყევულ იყავნ იგი კაცი, რომელმან იქმნეს თავისა თვისისა კერპნი გამოქანდაკებულნი და გამოჭედილნი ქმნილნი ჰელითა ჰელოვნისათა და დადგნეს იგინი დაფარულად, რამეთუ ბილწ არს უფლისა ღმრთისა“ (II სჯ. 27,15); „წყევულ იყავნ, რომელმან ცვაღნეს საზღვარნი მოყუსისა თვისისანი“ (II სჯ. 27,18); „წყევულ იყავნ ყოველი კაცი რომელი არა დაადგრეს ყოველთა ამათ სიტყუათა შჯულისათა ყოფად მისა“ (II სჯ. 27,26).

როგორც ზემოთ ვთქვით, ლექსში „წყევლა“ წამოჭრილი მტკივნეული საკითხი, აგრეთვე, მთელი სიმწვავეით გამოხატულია ლექსში „სასოწარკვეთილება“, სადაც პოეტი სწუხს იმის შესახებ, რომ საკუთარი სამშობლო მისთვის დედინაცვალი გამხდარა: „ჰვი სამშობლოვ, სხეებისთვის დედავ/ ჩემთვის კი ავო დედინაცვლო/ ვიცი დაიბან პილატებრ ხელეებს/ და იტყვი, რომ ხარ შენ დღეს უბრალო/ ჩემს ტანჯვაში და ჩემს განსაცდელში“. აქაც ბიბლიური, სახარებისეული ხედვაა ჩაქსოვილი და აღნიშნულია ის ცოდვა, რაც „უბრალო“, ე.ი. უდანაშაულო მაცხოვრის მიმართ გამოიჩინეს, კერძოდ პილატემ. იესოს მსგავსად, მანაც, ავტორმა და, ზოგადად, ადამიანმა ის მძიმე ტვირთი ატარა, სამშობლოს სიყვარულთან ერთად რომ

იყო დამარხული, მაგრამ სამაგიერო „სასყიდელი“ რა მიიღო? მხოლოდ უსამართლობა (წუთისოფლისაგან ადამიანისადმი დამოკიდებულებას სწორედ უსამართლობად მიიჩნევს), მტრობა, დევნა, გულის საკლავი ცილისწამება, როგორც უფალს, „და საუკუნოდ განსასვენებლად/ მოსწრაფებული შავი საფლავი/ შავი საფლავი, სადამდის მტრობა/ ვედარ ჩაყვება ძალმიხდისს მკვდარსა/ და მცილებელთა შავი საქმენი/ ფერს ვერ უცვლიან თეთრსა სუდარსა“ (წერეთელი, 1980:129). აქ საინტერესოა ბოლო ფრაზაში გაცხადებული ნათქვამი, სადაც რამდენიმე სახისმეტყველებითი ასპექტია, კერძოდ, „ფერი“, ფერის განცდა გვაქვს მოცემული, „შავისა“ და „თეთრის“, „სუდარის“ სიმბოლოებით წარმოდგენილი (დასახელებულ სიმბოლოებს შემდეგში განვიხილავთ და შესაბამისი გააზრების ჭრილში წარმოვანხნთ). იქვე პოეტი წერს, რომ მძიმე ხვედრს ის უმსუბუქებს, რომ მოწინააღმდეგის, „მცილებლის“, ბოროტის შავი საქმე მის „სუდარს“ ვერაფერს დააკლებს და „იქ“ მაინც იქნება განსვენებული და ხვედრშემსუბუქებული: „უკანასკნელ ჟამს მე ეს მამხნევებს/ ეს მწამს და სიკვიდის მიტომ არ ვნადვლობ/ და სინიდისის სიწმინდისათვის/ მტერ-მოყვარესა ჩემს ბედსა ვმადლობ!“ („სასოწარკვეთილება“). დასახელებულ ლექსში ავტორი სასოწარკვეთილია იმის გამო, რომ სამშობლო გულგრილია მისადმი (დედინაცვალივითაა მისთვის), რადგან ბევრი განსაცდელი მოუვლინა და ხსნას სიკვიდელში, მეორე სიცოცხლეში ეძებს... მაგრამ, მიუხედავად ამისა, სამშობლოსადმი უარყოფითად არ არის განწყობილი და სიკვიდილის ზღვარზე, კიდევ მეოფი სიცოცხლეშივე შეუნდობს, მიუტევებს მას: „მშვიდობით, ჩემო დედინაცვალო,/ ჩემთან პირშავო, ჩემო სამშობლო! შენდობილ იყო ჩემგან ამიერ/ და ღმერთმა მოგცეს კეთილი ბოლო!“ („სასოწარკვეთილება“).

ლექსში „ახალი გზა“ აკაკი თავის მუზას მიმართავს: „ნუ იფიქრებ, დაგაყვედრო,/ შე მაცდურო ჩემო მუზა,/ იმისთვის, რომ შენის რჩევით/ ეკლიანი შემხვდა მე გზა!“ (წერეთელი, 1977:38). პოეტისათვის მისაღებია ისეთი შემოქმედებითი ღვაწლით განვლილი გზა, რომელიც თუნდაც ეკლიანია, მტკივნეული და ტანჯვით აღსავსე, რადგან ჭეშმარიტების მიგნება სწორედ ასეთი გზითაა შესაძლებელი.

აკაკი წერეთელი თვლის, რომ, თუკი ადამიანი ტანჯვის გზით საკუთარ თავს მსხვერპლად არ გაიღებს და სიკვიდისს მოერიდება, ეს ყოველივე დიდი ცოდვაა. თუმცა, აქვე შევნიშ-

ნავთ, რომ ყოველი ადამიანი, ამქვეყნად მოვლენილი, ყველა მსხვერპლია. პოეტი მთელი შემართებით წერს: „არა! სიკვდილი ვერ შემაშინებს./ მომზადებულსა მამულის მსხვერპლსა!/ მზად ვარ შევსწირო სული და ხორცი/ და სამშობლოზე ვპყრიდე თვით ფერფლსა!“ (ლექსი „მომაკვდავის ფიქრები“) (წერეთელი, 1980:276). აქვე: „თუმცა პირადი ჩემი ცხოვრება/ ყოველთვის იყო ტანჯვა-ვაება./ მაგრამ სიკვდილში ვპოვებ სიცოცხლეს/ და ის იქნება თვით უკვდავება“ („მომაკვდავის ფიქრები“). ადამიანისთვის უკვდავების მიმნიჭებელი მხოლოდ სიყვარულია, ღმერთის სიყვარულიდან მომდინარე და ამქვეყნად განხორციელებული...

ლექსში „უკანასკნელი“ კი პოეტი წერს: „მე კი... მშვიდობით... ჩვენს წინაპრებთან/ მივდივარ მეცა განსასვენებლად/ და ხინჯად გულში მიმყვება მხოლოდ./ რომ ვერ გაემხდარვარ სამშობლოს მსხვერპლად...“ (წერეთელი, 1980:253). არადა აკაკი წერეთელმა თავისი მხატვრული სიტყვით საკუთარი პიროვნება, როგორც რიგითი, ასევე შემოქმედი ადამიანისა, ნამდვილად მიიტანა მსხვერპლად ერის, ქვეყნის, ღმერთისადმი სამსახურში. იგი თითქოს შუა რგოლია, რომელმაც „ეს“ ქვეყანა და „ის“ სამყარო მხატვრული სიტყვის ძალით და მადლით დააკავშირა ერთმანეთთან და არსებობის ერთი მთლიანი და განუყოფელი ჯაჭვი წარმოგვიდგინა.

ეს უკანასკნელი თვალთახედვა ნათლად შეიგრძნობა აკაკის მორიგ ლექსში „მოხუცი და ახალგაზრდა“: **„სიჭაბუკე და სიბერე/ ორი სხვადასხვა კიდია/ ერთი რომ ჯაჭვით აბია,/ მეორე ბეწვზე ჰკიდია!...“** (წერეთელი, 1980:213), საიდანაც იკვეთება, რომ ერთი ბეწვის ხიდი, გარდამავალი საფეხურია მეორისაკენ, საყრდენია მეორე, უფრო მყარის შექმნისა და მისი არსებობის საფუძველია. სიბერე შემოდგომის ფოთოლია, სწრაფწარმავალი, რომელიც ახალი სულიერი სიცოცხლის (ახალ სიცოცხლეში შეიძლება გააზრებულ იქნას აგრეთვე ცოდვების მოხსნის შედეგად, სინანულის შედეგად ახალ ადამიანად გარდაქმნა, რაც, შესაბამისად, ახალ განსხვავებულ სიცოცხლეს ქმნის) საწინდარია; „ის გაზაფხულის იაა/ გარს ეხვევიან ვარდები!./ შენ–შემოდგომის ფოთოლი/ სიო გკრავს, ჩამოვარდები!./“. შოთა რუსთველის „ვეფხისტყაოსანში“ მეფე როსტევეანმა თავისთან იხმო ვეზირები, გვერდით დაისვა და უბრძანა: „გკითხავ საქმესა, ერთგან სასაუბნაროსა: /რა ვარდმან მისი ყვაილი გაახმოს, დაამჭნაროსა, /იგი წავა და სხვა

მოვა ტურფასა საბაღნაროსა; /მზე ჩაგვისვენდა, ბნელსა ვჭკრეტ დამესა უმთენაროსა“² (37,2). იქვე მეფე როსტევენი ამბობს: „დღეს არა, ხვალე მოვეკედები, სოფელი ასრე მქმნელია“ (37,2).

ლექსში „პასუხი ახალგაზრდას“ აკაკი წერეთელი კიდევ უფრო მკვეთრად და მტკივნეულად გამოკვეთს იმ ზღვარს, კიდეს, რაც არსებობს ახალგაზრდასა და მოხუცს, გაზაფხულსა და ზამთარს შორის, **მომავალსა და მიმავალს შორის**. დასახელებული ლექსის ყოველი სტრიქონი ამ შინაარსით და სევდით არის დატვირთული. მოვიტანოთ მისი სულისშემძვრელი სტრიქონები დასახელებული ლექსიდან: „სად გაზაფხული შენი ფერადი/ და სად გაცრცვნილი შენი ზამთარი?!/ სად სევდიანი ბუნდი მწუხრისა/ და სად საცისკრო შუქურ-ლაშპარი?!/ შენ ყმაწვილი ხარ და მე მოხუცი/ შენ მომავალი, მე – მიმავალი!“. მეტად შთამბეჭდავია შემდეგი სტრიქონები: „შორი შორსა ვართ, ვით ცა და მიწა;/ შუაში გვიძევს უფსკრულ-საზღვარი/ შენ ყვაველი ხარ სიცოცხლით სავსე/ და მე კი – ხავსი დამჭკნარ-გამხმარი“. და კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი: „მაგრამ ცისა და მიწის შორისაც/ არის კავშირი რამ უხილავი/ და ძველს ახალთან შეაერთხორცებს/ ელექტრონული ძალი მხიბლავი/ დაუსაბამო და საუკუნო/ განუყოფელი, ერთადი, რთული/ შემოქმედების დიადი ძალი/ სული უკვდავი და სიყვარული“. დასასრულს: „ეს იყო ჩვენიც ამიერიდან/ შუამავალი და მოციქული!./ ამ ქვეყნად თუ გულის გული არ ერგო/ სულს შეუერთდეს იმ ქვეყნად სული!“ („პასუხი ახალგაზრდას“) (წერეთელი, 1980:283).

მოხუცი პოეტი ყურადღებას მიაპყრობს ისეთ მნიშვნელოვან კატეგორიებსაც, როგორცაა „სესხი“ და „ვალი“. იგი ახალგაზრდას შემდეგნაირად მიმართავს: „შენ ახლა იდგამ ცხოვრების უღელს/ მე კი გადამხდა სესხი და ვალი“. აქვე თუ გავიხსენებთ „ვეფხისტყაოსანს“, ვნახავთ როგორ წერს შოთა რუსთველი ავთანდილზე: „...იგია ღხინი სოფლისა, იგია ნიგოთი და ვალი...“ (152,3). როგორც ვხედავთ, შოთა რუსთველთან და აკაკისთან გვხვდება მსგავსი სიტყვები, რომელთა შინაარსობრივი დატვირთვაც იგივეობრივად გვესახება. რუსთ-

---

² ტექსტს ვუთითებთ შემდეგი გამოცემიდან: შოთა რუსთველი, „ვეფხისტყაოსანი“, ტექსტი ძირითადი ვარიანტებით, კომენტარებით და ლექსიკონითურთ, აკ. შანიძისა და ალ. ბარამიძის გამოცემა, თბ., 1966.

ველოლოგიაში „ნივთისა“ და „ვალის“ განმარტების სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაცია არსებობს. ამჯერად მხოლოდ ერთ თვალსაზრისს მოვიტანთ. ელ. ხინთიბიძის აზრით, „რუსთველის სიტყვებში „იგია ნივთი და ვალი“ არის მინიშნება არისტოტელეს ფილოსოფიიდან მომდინარე და შუასაუკუნეებში და რენესანსის ეპოქაში პოპულარულ არსებობის ოთხ მიზეზზე: „ნივთი“ ნიშნავს მატერიას და მიუთითებს მატერიალურ მიზეზს, ხოლო „ვალი“ – მოვალეობას და მიუთითებს „მისრულებით“ ანუ დანიშნულებით, მიზნობრივ მიზეზს... გადმოსცემს რენესანსის ეპოქის პრინციპულ დებულებას ადამიანის ღირსებასა და უპირატესობაზე: ავთანდილია ერთადერთი რეალობაც, ამ რეალობის ჭეშმარიტებაც და მისი სიკეთეც“ (ხინთიბიძე, 1993:108-109). აკაკი წერეთელთან მეორე განსხვავებული ტერმინი „სესხი“ დასტურდება, რაც, ჩვენი აზრით, შინაარსობრივად ამქვეყნიურობასთანაა დაკავშირებული, მატერიალური საწყისითაა გაჯერებული და უნდა გამოხატავდეს იმ სულიერ დანიშნულებას, რომელიც აკისრია ადამიანსაც ქვეყნის წინაშე, უპირველესად, სულიერი დანიშნულებით ამქვეყნადვე.

ადამიანის ამქვეყნიური ცხოვრების სხვადასხვა დროზე, კიდევ ავტორი საუბრობს ლექსში „სამი დრო“, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავებულია იმ თვალსაზრისით, რომ ადამიანი ცვალებადია და მისი ცხოვრებისეული ყოველი საფეხური სხვა აზრსა და ხედვას მოიცავს, კერძოდ, „ამა ქვეყნიური“ ცხოვრების ხედვა და შეფასება განსხვავებულია, რადგან არსებობის, ცხოვრების არსში წვდომა რთულია: სიცოცხლის ადრეულ საფეხურზე ყველაფერი ია-ვარდით, სიცოცხლის სავსეობით არის მოცული და დაფარული, მაგრამ შემდეგში ყოველივე იცვლება, ფერისცვალებას განიცდის, რასაც სხვა, მომდევნო საფეხურზე, კიდევ კარგად ჭერეტს მოკვდავი და აქ პოეტი ამბობს: „რომ დავვაჟიკადი, მესტუმრა/ „თვალდიდა“ გამოცდილება/ და მოწონებულ ქვეყანას/ მევე შევნიშნე ცვლილება/ ვარდი ერთი თვით იშლება!./ თერთმეტით – მარტო ეკალი.../ და კაცის ანგელოზობაც/ აღარ გამოდგა მართალი!“ (წერეთელი, 1980:203). ე.ი. აკაკის ფრაზიდან გამომდინარე, თერთმეტი თვით ეკლის გაშლა ცხოვრებაში მოასწავებს ცოდვებს და სიბოროტე მეტია, ვიდრე სიკეთე. ქვეყანა „ჭრომახად“ (ავტორის სიტყვებით), ანუ ჭრულ სამყაროდ, გაუგებარ, ამოუცნობ სამყაროდ არის დასახული, სადაც ბუღბუღი ყორნად გარდაისახება, კარგი და სასიამოვნო სი-

ბოროტის საფარველით შეიმოსება შავ ბედად, სიკვდილად გადაიქცევა, მაგრამ ამქვეყნიური სიცოცხლის ბოლოს ადამიანი ეგუება იმ აზრს, რომ ამ გარდამავალ საფეხურზე, კიდევ მყოფისათვის ვარდიც და ეკალიც ერთია, რადგან: „ორივე ერთ ხეს აბია, – / ძირი ორივეს ერთია.../ მათი გამრჩევი მსაჯული/ თვით შემოქმედი – ღმერთია“ (წერეთელი, 1980:204).

სხვაგან კი პოეტი წერს: „გამიქრა ის დრო და მას თან გაჰყვა/ გაზაფხულიცა ჩემი ნარნარი/ სიბერემ თავში ჩამიკაკუნა/ დამიდგა ბედ-კრულს ცივი ზამთარი“ (ლექსი „ჩემი სახე“) (წერეთელი, 1980:270).

„ცივიცა ზამთარმა“ მოუკაკუნა, ჭაღარამ ვერ დაიცვა, მაგრამ მაინც იმედინადაა, რადგან უკვდავება ელოდება: „გაჰფანტა ბინდი გულისა/ მოსხივცისკარობს დარია!../ საუკვდავებო ეს გრძნობა/ ტკბილი სამოთხის დარია!..“ („ვერ მიპატივა ჭაღარამ“) (წერეთელი, 1980:287). აქვე შევნიშნავთ, რომ აკაკის ორი ლექსი აქვს „ჭაღარა“, რომელთაგან ერთში „ვერ მიპატივა ჭაღარამ“ მოტანილი აზრია ჩაქსოვილი, ხოლო მეორეში „ჭაღარა“, პირიქით, ჭაღარა ვერაფერს დააკლებს...

ავტორი აკაკი წერეთელი უკვდავია არა მარტო როგორც მოკვდავი ადამიანი, რელიგიური მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე, არამედ, როგორც პოეტი და ხელოვანი თავისი უკვდავი სტრიქონებით.

მეორე, იმავე დასახელების, მაგრამ შინაარსით ოდნავ განსხვავებულ, ლექსში „ჭაღარა“ („ის აღარა ვარ, რაც ვიყავ“) ავტორი ხედავს „ჯოჯოხეთსაც“, რომელიც მოკვდავს ემუქრება, მაგრამ „ცის ნიჭი“, იმედი რომ გაუელვებს, კვლავ უბრუნდება სიცოცხლე, რომელში გადანაცვლებაშიც სწორედ თერთრი, წმინდა, სპეტაკი „ჭაღარა“, თუნდაც სისხლით შედებილი, ეხმარება. აქ გვხვდება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სიმბოლო „სისხლი“, რომელიც განმწმენდელი, განმასპეტაკებელი საშუალებაა, რაც აუცილებელია ყოველი ადამიანისათვის, რათა განიწმინდოს ცოდვების უკუგდებით „იქ“ წარსადგომად; პოეტს დაბერება არ უწერია: „...რას მოუშლის თმა ჭაღარა, რას დააკლებს ხნოვანობა?!“ (ლექსი „რაც არ იწვის, არ ანათებს“) (წერეთელი, 1980:223). ჭაღარა თმა ვერაფერს დააკლებს, თუკი გული ღმერთის სიყვარულით (I იოან. 4,8; პავლე მოციქული, I კორ. 13,4-13) და, აქედან გამომდინარე, სამშობლოს სიყვარულით არის ანთებული და მას „გეენიაც“ ასცდება, რადგან ღმერთდასადგურებულ ადამიანს ვერაფერს დააკლებს.

ლექსი „ჭაღარა“ ადამიანისა და საწუთროს ურთიერთობის მარადიული წყველი საკითხებიდან ერთ-ერთზე – სიბერის ტრაგედიაზე დაგვაფიქრებს, რაც, თავისთავად, წარმავლობის, დროის დინების გამოხატულებაა, ერთი კიდიდან მეორეზე გადაგვახედებს და გაგვადევნებინებს მატერიალურ თუ სულიერ თვალს და ეს ყველაფერი ერთად სიკვდილ-სიცოცხლის თემას უკავშირდება. ეს ჯაჭვი კი მიწისა და ზეცის გამაერთიანებელია – ტკივილითა და სიყვარულით შეზავებული, მაგრამ ყველაფერს მაინც ღვთიური სიყვარული ფარავს, რადგან მის გარეშე ვერაფერი და არაფერი განიცდება. როგორც პოეტი წერს: სიყვარული „სხივების მომფენია“; სიყვარულის მოკლება კი ღვთისა და სიკვდილის, უსიხარულობისა და უგრძობლობის საფუძველი“ (წერეთელი, 1980:223)³.

ლექსში „სანამ ვიყავ ახალგაზრდა“ პოეტი გულანთებულია, წუხილს გამოთქვამს იმის გამო, რომ სანამ ახალგაზრდა იყო, არ ეღიროსა სიყვარული და თანაგრძობა, სიტბობა, თან სდევდა სიღარიბე და ბედის უკუღმართობა. ყოველივე ეს უკავშირდება წუთისოფლის მდურვის თემას (რასაც არაა მოკლებული ქართული მწერლობა და განსაკუთრებით აღორძინების ეპოქის შემოქმედება), რაც აიძულებს პოეტს ხედვა თვალისა, გულისა და გონებისა მიმართოს „იქითკენ“, მაგრამ „იქ“ ყველაფერიც რომ ჰქონდეს, აღარ უღირს: „ცხრა მთას იქით, რაღად მინდა,/ გინდ მაქონ და გინდა არა!“ – წერს პოეტი. აღარ უნდა ის დანაკლისი, რაც ახალგაზრდობაში ჰქონდა, მოხუცებულობის ჟამს შეეცდოს, რადგან: „სული კრული, გული წყლული,/ სახე მჭკნარი, თმა ჭაღარა,/ ამისთანა სიცოცხლეც კი/ გინდ იყოს და გინდა არა!“ (წერეთელი, 1980:193).

---

³ აღვნიშნავთ, რომ აკაკის ტკივილზე, სიკვდილზე დაწერილი აქვს მოთხრობა „სიკვდილი“, რომლის შესახებ მეცნიერებაში არაფერია თქმული და გვერდი აქვს აქცეული, ამიტომ ჩვენ შევეცადეთ მის გააზრებას, ამდენად მისი ინტერპრეტაცია გვაქვს მოცემული ამ მოთხრობის ირგვლივ დაწერილ სამეცნიერო ნაშრომში–აკაკი წერეთლის მოთხრობა „სიკვდილის“ ინტერპრეტაციისათვის, ჟურნ. „ინტელექტი“, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი, 2(43), 2012, აგვისტო; ხოლო სიყვარულის თემას ეძღვნება მისი მოთხრობა „სამგვარი“ სიყვარული და რამდენიმე ლექსი, რომელიც დამუშავებული გვაქვს ხელნაწერის სახით და უახლოეს პერიოდში გამოვაქვეყნებთ.

განხილულ ლექსში „სანამ ვიყავ ახალგაზრდა“ წამოჭრილია ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა „ბედის უკუღმართობა“, რაც პირდაპირ კავშირშია ჩვენს საკვლევ საკითხთან, რასაც გვიდასტურებს შედეგური „ჩემო თავო, ბედი არ გიწერია“, საიდანაც ჩანს, რომ პოეტი, ბიბლიური ცნობიერებიდან გამომდინარე, თავს ცოდვილად მიიჩნევს, როგორც ყოველი ცოდვილიანი, მოკვდავი ადამიანი და ამიტომ ელის, რომ „იქ“ ჯოჯოხეთი ელოდება: „მით ჯოჯოხეთს მარად გულისთ ვატარებ! თუ მარტო ვარ, თავს მომაკვდავს ვადარებ./ თუ ხალხში ვარ, ძალით დრუბელს ვადარებ...“. მიაჩნია, რომ სოფელი მისი მტერია, სატანჯველს აძლევს, ნაღველს ასმევს, ამიტომ: „მისთვის ვწყველი და ვემდური ამ სოფელს,/ რომლისგანაც მე გზები ამერია!..“ (წერეთელი, 1980:69). იმედი არსაიდან ჩანს, აღარც დროა იმედისა, რადგან: „...ახა, ღმერთო, რა უდროოდ დავბერდი/ საფლავისკენ ფეხი გამიშვერია!..“ და ღმერთს ევედრება: „...ღმერთო, მომეცი ნება/ რომ მეღირსოს საფლავში დაძინება!./ სჯობს, სულ გაჰქრეს კაცი, რადგანც მტვერია!“ (წერეთელი, 1980:70). სიკვდილს ელოდება და ეგებება თითქოს... სიკვდილი აკაკი წერეთელსაც დაძინებად, სიცოცხლის დროებით შეწყვეტად მიაჩნია; სიკვდილი რომ ამქვეყნიური სიცოცხლის დროებითი შეწყვეტა და მეორე სიცოცხლის განგრძობაა, გვიდასტურებს აკაკის ლექსი „ილიას მოკვლის გამო“: „რა შემცდარი ხარ!.. თვით ილიასთვის/ მაგგვარ სიკვდილში არის სიცოცხლე/ და საქართველოს კი ძველი აღთქმა/ ისტორიული მით გაუახლე/ დროებით დაღლილს და მიძინებულს...“ (წერეთელი, 1977:121); ადამიანის მტვრად ქცევა ბიბლიური მსოფლმხედველობიდან მომდინარეობს: „ოფლითა პირისა შენისათა სჭამდე პურსა შენსა ვიდრე მიქცევადმდე შენდა მიწად, რომლისაგან მოღებულ იქმენ, რამეთუ მიწად ხარ და მიწადცა მიიქცე“ (დაბ. 3,19).

აღნიშნული თემატიკა წამოჭრილია აგრეთვე ლექსში „ნაღვლიან გულისა ვნებაში“: „ნაღვლიან გულისა ვნებაში/ დამაწყევია შავ-ბედი!/ ფრთებდაკვეცილმა ოცნებაში/ მთლად წამიწყმიდა იმედი!/ სიცოცხლე-გამწარებულსა/ მით შემეცვალა გუნება/ ნდობა აღარ აქვს გლახ-გულსა/ სულმაც დაჰკარგა რწმუნება!./ და ასე ამბობს გონება/ „დააცხრე გულის ვნებაო!/ სიცოცხლე არის მონება/ სიკვდილი – განსვენებაო!“ (წერეთელი, 1980:102).

ლექსში „უკანასკნელი“ პოეტს მოხუცის გრძნობა მოსჭარბებია, „რადაცის“ (უკეთესის, უკვდავების, მარადიულის...) მოლოდინში სევდას შეუპყრია და მოუცავს მისი არსება: „...ენა ჩავარდა ბუღბუღსა/ მოუახლოვდა სიკვდილი/ შხამი აპკურა მის გულსა/ მაგრამ ეს შენთვის ერთია/ ცოცხალი ვიყო, გინდ მკვდარი!./ აღარ აენტვის აწ სხვისგან/ ჩემი დამქრალი ღამპარი!“ (წერეთელი, 1980:290).

ჩვენი საკვლევო საკითხი აკაკის შემოქმედებაში, კერძოდ, ლირიკაში, ამოუწურავია, პოეტი მასზე გაბნეული სახით საუბრობს ბევრ ლექსში, როგორც ზემოთაც ვნახეთ, მაგრამ პოეტის სულისკვეთებას პრობლემის შესახებ უფრო მეტად გვიდასტურებს და, შეიძლება ითქვას, აგვირგვინებს ლექსი „ანდერძი“, რომელშიც სიკვდილის ნატვრაც კი არის გამოთქმული ავტორის მიერ: „მინდა, რომ ბაღში დამმარხონ/ სადაც არ იყოს სხვა მკვდარი!./ ზაფხულმა მწვანით შემოსოს/ და თოვლს მაყრიდეს ზამთარი!./ მზე საფლავს სხივებს სტყორცნიდეს/ დაჰქათათებდეს ზედ მთვარე/ და ვარსკვლავები ჭიკჭიკა/ მიბნედიოთ მოსხივცისკარე“ (წერეთელი, 1980:206). მწვანით შემოსვა ახალი სიცოცხლის დასაწყისია, ძველის განახლებაა, ახლით საესეობა და ახალი სიცოცხლით შემოსვა... მაგრამ დამაგვირგვინებელია აღნიშნული ლექსის შემდეგი სტრიქონები, სადაც ხაზგასმაა სიკვდილისა და სიცოცხლის კავშირსა და ორივე სოფლის სიამესა და აუცილებლობაზე: „და ამდენ ნატვრის გვირგვინად/ ერთსაც დავსახავ სხვა რამეს/ კავშირსა სიკვდილ-სიცოცხლის/ ორივე სოფლის სიამეს!“ (წერეთელი, 1980:207).

როგორც ზემოთაც ვთქვით, წამოჭრილი განსახილველი საკითხი აკაკი წერეთლის შემოქმედებაში ძალიან ვრცელია, ამიტომ შემდეგში კვლავ გაფანალებით, ამჯერად დასასრულისათვის გვინდა მოვიტანოთ კიდევ ერთი ლექსი „განჭქრენ ჟამნი“, სადაც პოეტი თითქოს იბოდიშებს, რომ ახალგაზრდობასთან ერთად აღარც გული უძგერს და თვალები ვარდში ეკალს ხედავენ და ამბობს: „...სოფელო! ვეღარ მხედნი/ ორგზის ვერ ვიხდი ვალსა!“ (წერეთელი, 1980:82). ორგზის ვალის მოხდა, ვფიქრობთ, ამქვეყნიურ და ზესთასოფლიურ, ორივე ცხოვრების ვალზეა საუბარი, მაგრამ აღვნიშნავთ, რომ აკაკი წერეთელმა ეს „ორგზის ვალი“ პირნათლად შეასრულა.

დამოწმებული ლიტერატურა:

მცხეთური ხელნაწერი 1981 – მცხეთური ხელნაწერი (მოსეს ხუთწიგნეული, ისო ნავე, მსაჯულთა, რუთი), ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო ელ. დოჩანაშვილმა, თბ., 1981.

შოთა რუსთველი 1966 – შოთა რუსთველი, „ვეფხისტყაოსანი“, ტექსტი ძირითადი ვარიანტებით, კომენტარებით და ლექსიკონითურთ, აკ. შანიძისა და ალ. ბარამიძის გამოცემა, თბ., 1966.

წერეთელი 1980 – წერეთელი აკ., თხზულებათა სრული კრებული, თბ., 1980.

წერეთელი 1977 – წერეთელი აკ., რჩეული ორ წიგნად, წიგნი I, თბ., 1977.

ხინთიბიძე 1993 – ხინთიბიძე ელ., შუასაუკუნეობრივი და რენესანსული „ვეფხისტყაოსანი“, თბ., 1993.

Dali Betkoshvili

FOR UNDERSTANDING “TWO EDGES” IN AKAKI TSERETELI’S POETRY

Summary

Akaki Tsereteli’s works widely reflect those problematic issues that are characteristic to life, country and nation and each person’s life. The poet, either in a hopeful or hopeless situations suffers mortal existence and sees happiness and despair, youth and aging, life and death differently.

The above mentioned issues are analyzed according to some samples of Akaki’s poetry: “The Curse”, “A Poet”, “The Last”, “The Old and the Young”, “Three Times”, “A Respond to the Young”, “My Face”, “A Grey”, “While I was Young”, “The Will” and so on.

Akaki Tsereteli sacrificed himself to his nation, country and the Lord. He is the middle that connected “this” country with “that” world with the help of artistic words and represented one and inseparable chain of existence.